

Sagens overgang til anden (sidste) behandling
 vedtoges uden afstemning.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om rettens pleje. (Sagføreres moderet for højesteret, voteringsordningen i højesteret og nordiske sagføreres moderet).

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 137, fremsættelsen i tidenden sp. 306).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Edel Saunte: De problemer, der søges løst ved det foreliggende lovforslag om ændringer i rettens pleje, er problemer, der har beskæftiget i hvert fald den juridiske verden meget gennem årene. Debatten har i visse tidsrum været meget voldsom; første gang den blussede op var allerede i 1920'erne, så kom ændringerne i retsplejeloven af 1932 vedrørende højesteretsprøven og i 1936 bestemmelserne om voteringen for højesteret. De regler, man fandt frem til i 1932 og i 1936, kunne efter min opfattelse kun være midlertidige, fordi de løste problemerne, skal vi sige kompromismæssigt, og ikke klart gjorde op med de problemer, som virkelig lå til diskussion.

Når man i 1932 veg tilbage for fuldstændig at afskaffe højesteretssagførerprøven, har det nok væsentlig været, fordi man dengang var af den opfattelse, at den mundtlige procedure, som var blevet indført i alle retter, ikke var helt gennemprøvet, og at en række sagførere, der var vant til den gamle skriftlige form, havde svært ved at tilpasse sig den mundtlige procedure. Nu er der jo imidlertid gået så mange år, at praktisk talt alle de sagførere, der procederer i vore retter, har fået en gennemgribende træning i den mundtlige procedure og kan opfylde de krav, der stilles til sagførerne i forbindelse med den mundtlige procedure. Der er jo egentlig ikke nogen principiel forskel i procedureformen for landsretterne og for højesteret; der er en enkelt forskel med hensyn til den rækkefølge, dokumentationen foregår i, men i princippet er proceduren for landsret og proceduren for

højesteret af samme karakter, og efter min opfattelse bør proceduren være nøjagtig lige omhyggelig og lige grundig, både for så vidt angår en klar fremstilling af fakta som en klar fremstilling og gennemgribende gennemgang af det juridiske grundlag, hvorpå påstanden støttes.

Jeg har nu igennem adskillige år haft den fornøjelse at procedere for højesteret, idet jeg har procederet de sager, jeg har haft, som skulle appelleres fra landsret til højesteret, og jeg har meget svært ved at se, at de krav, der stilles til en sagførers procedureevne, er større i højesteret end i landsret. Jeg vil snarere sige, de er mindre, fordi man i landsretten har umiddelbar bevisførelse, og efter min opfattelse kræver dette meget mere af den procederende sagfører, idet han eller hun skal være i stand til at udnytte den umiddelbare bevisførelse på den rigtige måde. De beviser, der fremkommer under selve afhøringen i landsretten, kan ofte stille sådanne krav til ændring af hele procedurens indhold og form, at det er vanskeligt at forberede hele proceduren i en landsretssag, medens man i højesteret ikke er udsat for nogen form for overraskelser eller vendinger i sagen. Man er i højesteret fuldt bekendt med det faktiske materiale, som skal behandles under proceduren, og der er ikke nogen vanskelighed ved på forhånd at gennemgå hvert enkelt trin i bevisbedømmelsen; derfor kan man i ro og mag i forvejen bedømme hele sagens anlæg og den måde, hvorpå den skal føres.

Højesteret har jo i denne sag både sidste gang og nu været modstander af, at højesteretssagførerprøven ophæves, og man har begrundet det med, at man ikke var sikker på, at de landsretssagførere, der skulle procedere i højesteret, var egnede til at fremlægge sagen på en sådan måde, at det var forsvarligt, når man tager i betragtning, at højesteret er den sidste instans og den instans, hvis afgørelser mange gange skal danne grundlag for den fremtidige bedømmelse af forhold af lignende karakter. Det forekommer mig at være en ejendommelig problemstilling, der har foreligget siden 1932. Det er jo sådan, at en landsretssagfører nu efter 8 års praksis som landsretssagfører procederer sine egne og sin fuldmægtigs sager for højesteret, og det sker i så stor udstrækning, at 30 pct. af samtlige

[Edel Saunte.]

sager i højesteret procederes af landsrets-sagførere og ikke af højesteretssagførere. Jeg har meget svært ved at se, at jeg skulle være mindre egnet til at procedere en sag, som min fuldmægtig har procederet i landsretten, end til at procedere en sag, som den kollega, jeg har kontorfællesskab med, har procederet i landsretten. Det forekommer mig meget ulogisk at fortælle mig, at jeg ikke forstår mig på at procedere en sag for højesteret, som den kollega, jeg har kontor-fællesskab med, har procederet for landsretten, medens jeg er fuldt ud kompetent til at procedere den sag, min fuldmægtig har procederet. Jeg synes, det er et ejendommeligt kriterium, vi i dag har for egnethed eller ikke-egnhed, og jeg mener, det er på tide, at vi kommer væk fra dette synspunkt og erkender, at hvis det drejer sig om en øvet landsretsprocedør, så er vedkommende også fuldt egnet og bør have ret til for højesteret ikke alene at procedere sine egne og sin fuldmægtigs sager, men også sine kollegers sager, som er afgjort af landsretten. Nu kan man måske sige, at det kan være lige meget, fordi i det øjeblik man har ret til at procedere sine egne sager, er interessen for at få ret til at procedere en kollegas sager for højesteret ikke så forfærdelig stor; det må jeg erkende.

Efter min opfattelse har den nuværende ordning imidlertid visse mangler, som gør den til en dårlig ordning. Den har for det første den mangel, at den støtter, om jeg så må sige, titeluvæsenet her i landet. Vi er jo i almindelighed meget tilbøjelige til at lægge voldsom vægt på titler, og titeluvæsenet har på dette område givet sig brave udslag. Det kan jeg sige så meget mere frit, som det ikke rammer mig. Situationen er nemlig den, at det at få en højesterets-sagførertitel i praksis medfører, at man dermed i mange firmaindehaveres øjne straks kvalificerer sig bedre til at være forretningsmæssig sagfører for vedkommende firma end den kollega, som er landsretssagfører. Da jeg som kvinde ikke har nogen chance for at blive sagfører for store forretningsforetagender — det må man jo se i øjnene, sådan er nu engang mænds indstilling over for kvinder inden for det juridiske fag — er jeg ikke personlig interesseret i, at denne ordning medfører, at

man tager en højesteretssagfører i stedet for en landsretssagfører, men jeg nærer fuld sympati for de af mine kolleger, der ser på forholdet med megen bitterhed, og jeg har endnu mere sympati for de mennesker, som falder for en titel og tager en sagfører, som ganske vist har dokumenteret, at han er egnet til at være procederende sagfører, men som absolut ikke har dokumenteret, at han er egnet til at være forretningsmæssig sagfører — og som i mange tilfælde absolut ikke er det — fordi de tror, at når han har titlen af højesteretssagfører, er han bedre i stand til at rådgive dem på en række områder.

Jeg er også af en anden grund bekymret for det nuværende titelraseri. Det sagførermæssige arbejde er jo gennem årene blevet specialarbejde, og vi har en række sagførere, som har specialiseret sig på det ene eller det andet område. Jeg har selv specialiseret mig som familieretssagfører. Andre har specialiseret sig med særligt kendskab til forskellige handelsmæssige forhold, til sømæssige forhold, skattemæssige forhold o. s. v. Når nu en person skal vælge en sagfører til at behandle en sag, er det min overbevisning, at denne person vil stå sig langt bedre ved at undersøge, hvilke sagførere der har speciale inden for det område, som det drejer sig om, i stedet for at gå efter, hvilken sagfører der har en titel; men realiteten er, at folk ser på titlerne i stedet for at tænke på, hvilket speciale det drejer sig om. Det er jo sådan, at hvis man ikke er specialist på et område, kan man mange gange komme til at råde sin klient så forkert, at der er en meget stor risiko for den pågældende klient. Når jeg tænker på, hvad jeg har oplevet i retning af, hvilke regler inden for familierettens område højesteretssagførere af og til har doceret, kan jeg blive forskrækket ved tanken om, at to højesteretssagførere behandler en skilsmisssag.

Det er også anført som et argument imod at afskaffe højesteretssagførerprøven, at der skulle finde en begrænsning af højesteretssagernes antal sted derved, at højesteretssagførerne ikke overtog sager, som de ikke mente var egnede til at forelægge for højesteret. Det er imidlertid en pligt, som enhver sagfører naturligt påtager sig. I alle de tilfælde, hvor en landsretssag er afgjort, vil klienten rådføre sig med sin landsrets-

[Edel Saunte.]

sagfører for at høre, om denne mener, at sagen bør gå til højesteret, og jeg har ikke spor tro til, at disse landsretssagførere er mere ivrige efter at føre sagen for højesteret end højesteretssagførerne. Jeg vil snarere tro, at den højesteretssagfører, som skal have salær for at føre sagen for højesteret, måske kunne føle en svag hældning mod at tage en sag, som måske er anstændig nok, men som dog naturligst skulle blive stående ved landsrettens afgørelse. Nej, jeg tror, at den eneste måde, man kan undgå at få flere højesteretssager på, er at behandle landsretssagerne så omhyggeligt som vel muligt. Det er meget nødvendigt, at landsretssagen anlægges og føres på den rigtige basis, at alle oplysninger fremskaffes, og at man ikke på nogen måde sjusker med behandlingen af landsretssagen. Hvis landsretssagen er fuldt gennemarbejdet, og hvis landsretten gør sig den umage, hvad den jo desværre ikke altid gør, at give sine præmisser en så grundig og fyldestgørende form, at man klart kan se, hvorledes landsretten kommer til sin konklusion, tror jeg, vi ville undgå at få så mange højesteretssager, som vi har i dag.

Et andet problem, der er fremme, er spørgsmålet om voteringen i højesteret. Det står for mig sådan, at den egentlige diskussion herom fandt sted før 1936. Man kunne hævde det standpunkt — jeg er ikke enig i det — og man hævdede det også, at det var af værdi for den person, hvis sag blev afgjort ved højesteret, at højesterets afgørelse fremtrådte som en enhed, fremtrådte klart, således at personen ikke følte sig i tvivl om den afgørelse, der blev truffet.

Nu gennemførte man i 1936 den regel, at når der blev givet dissens ved højesteret, skulle det anføres, hvor mange dommere der tilsluttede sig dissensen; når man bestemte det, kan jeg ikke se andet, end at man heller ikke i dette spørgsmål tog skridtet så fuldt ud, som man burde have gjort. Ordningen har medført, at de dissenser, vi har i højesteret, ikke er tilstrækkelig klart begrundet. Samtidig har den givet den usikkerhed, som f. eks. kan opstå hos en part, der står i den situation, at én landsdommer har været enig i byretsdommen, medens to landsdommere har været til den anden side, hvorefter der kommer

den fordeling i højesteret, at han, hvis han tæller sammen på fingrene, kan se, at der er én dommer mere for, at han skulle have haft ret, men faktisk har fået uret. Hvis den pågældende så ikke får en gennemgribende begrundelse for det standpunkt, højesteret er nået til, er det meget svært at hindre ham i at blive kværvulant. Derfor hilser jeg med glæde, at man nu får klare præmisser for dommene, en klar og tydelig votering fra højesteret, og at den enkelte dommer skal lægge navn til sin votering. Om denne bliver mundtlig eller skriftlig, kan ikke ophidse mig særligt. Jeg føler mig ganske overbevist om, at mundtligheden ved en sådan votering ville blive rent formel. Det er klart, at den højesteretsdommer, som bagefter skal have sin votering noteret ned, måske stenograferet ned, i forvejen vil have formuleret den skriftligt og blot oplæse den. Jeg er derfor enig med den højtærede justitsminister i, at det er tilstrækkeligt, at vi får en skriftlig votering.

Forslaget om de nordiske sagføreres møderet hilser jeg med glæde. Jeg har altid følt det som noget beskæmmende, at jeg, når jeg havde en sag, hvor den ene part var dansk og den anden svensk, var berettiget til at møde i svenske retter og procedere sagen dér, medens min svenske kollega, når han kom herved til vidneafhøring f. eks., skulle tale, at der absolut skulle møde en dansk sagfører sammen med ham, for at han var berettiget til at møde. Det er ikke mere end et par dage siden, jeg havde det tilfælde i Frederiksberg ret, at en svensk kollega mødte dér, og medens jeg havde procederet i Sverige, var dommeren her nødt til at gøre opmærksom på, at vi skyndsomst måtte tilkalde en dansk sagfører, der kunne beskikkes for den svenske sagførers part. Det betød i praksis, at den danske sagfører sad i vindueskarmen og hørte efter, medens den svenske sagfører foretog afhøringen, hvilket var rimeligt og fornuftigt, men dog måtte virke som en utålelig krænkelser for den svenske kollega. Jeg glæder mig meget over, at vi nu får en ordening, der giver ligeret for alle nordiske sagførere.

Hvad angår bevisumiddelbarheden, er jeg også enig med den højtærede justitsminister i, at vi vel må vente lidt med det problem. Retsplejelovens § 409, 1. stykke, giver jo

[Edel Saunte.]

mulighed for højesteret for i visse sager, hvor retten mener det rimeligt, at indføre bevisumiddelbarhed. Der er bare det triste ved det, at højesteret aldrig har brugt denne mulighed. Jeg kan ikke tænke mig, at højesteret virkelig aldrig skulle have stået i den situation, at retten havde følt, at bevisumiddelbarhed, f. eks. i form af direkte afhøring af parterne i højesteret, kunne have givet en vis klarhed i sagen.

Jeg tror, at enhver dommer og enhver procederende sagfører vil sige, at det kan være overordentlig værdifuldt, at dommer og parter og sagførere hører og ser afgivelsen af forklaring for retten. Jeg håber, at højesteret, der jo nu — ganske vist meget mod sin vilje — har fået to afdelinger, vil benytte det gode, som derigennem er opstået, til at indføre bevisumiddelbarhed i de sager, hvor det må siges at en direkte forklaring for højesteret ville være af væsentlig værdi for at skabe mere sikkerhed i den retsafgørelse, højesteret skal træffe.

Helga Pedersen: Den højtærede justitsminister udtalte ved fremsættelsen af lovforslaget om højesteretssagførerprøvens afskaffelse, at han mente at vide, at meningerne er delt i flere af folketingets parti-grupper. Sådan er stillingen i partiet venstre. En del af venstres medlemmer er enige med den højtærede justitsminister og hilser med tilfredshed, at ministeren har fulgt den tankegang op, som et folketingsudvalg i foråret 1953 gav udtryk for, og som også vandt gehør hos flere medlemmer af landstinget.

I det nævnte udvalg blev det navnlig fremhævet, at højesteretssagførerprøven i bedste fald kunne bedømme sagførers evne til at procedere, medens den ikke kan give nogen sikker vejledning med hensyn til hans egnethed på andre vigtige områder; men i praksis udlægges prøven som bevis herfor og giver højesteretssagførerne, som det hedder, en urimelig fordel i konkurrencen med kolleger, der ikke er højesterets-sagførere. Man er enig med højesteret i, at hensynet til retsplejen må være afgørende, når man skal fastsætte disse regler, men alt taget i betragtning fører dette hensyn netop til nu at ophæve alle de bestemmelser,

som aldrig har været tænkt som andet end en overgangsordning, som er blevet udhulet væsentligt ved den i 1932 gennemførte ordning om møderet for landsretssagførere i egne sager, og som i deres nuværende udformning forekommer særdeles uheldige ved at tvinge en dygtig sagfører til at vente med prøven, til han er omkring de 40 år, og ved at udsætte ham, der eventuelt er en trænet procedør, for en urimelig eksamen, hvor et enkelt uheld kan være afgørende for, om han anses for egnet, og hvor man egentlig ikke er klar over, hvad retten lægger vægt på. Man har den opfattelse, at selve udvælgelsen af sagerne er et væsentligt moment, men netop det medfører en urimelig fortrinssstilling for nogle få københavnske sagførerforretninger, der kan give deres unge medarbejdere chancen for at vælge prøvesager, medens andre — og det gælder navnlig provinssagførerne — tvinges til at gå en uværdig tiggergang for at få prøvesager for dernæst, når de endelig har fået dem, at blive kastet ud i frygt for, at sagen bliver forliget, til gavn for parterne måske, men med den virkning, at 1½ års fristen springer for prøve-kandidaten, hvis bestræbelser således er spildt. Denne afhængighed af andre sagføreres velvilje er uheldig; men endnu mere uheldig set i relation til, hvad retsplejens sande tarv kræver, og i strid med et af de vigtigste principper for god, for ideel sagførervirksomhed er det dog, at den sagfører, der procederer for en domstol, i hvilken han ønsker at opnå en ny titel, ikke kan være og ikke føler sig helt uafhængig, men fristes til at skele til, hvad det er, retten helst ønsker at høre.

Urimeligt er det også, siger man, at en borger, hvis sag skal for højesteret, ikke har frit valg af sagfører, men tvinges, når det drejer sig om andet end de såkaldte egne sager, til at tage en af højesterets-sagførerne, skønt han meget hellere ville have en landsretssagfører, som han kendte, og som kendte hans forhold i almindelighed og baggrunden for den pågældende sag i særdeleshed. Man fremhæver ligeledes, at alle erfaringer viser, at sådanne kyndige sagførere på fuldt tilfredsstillende måde vil kunne vejlede borgerne i selve appelspørgs-målet.

Nogen risiko ved den foreslåede ophævelse,

[Helga Pedersen.]

som sagførerstandens overvejende flertal går ind for, kan på den anden side ikke med føje anføres. Juridisk set betyder det kun en udvidelse af den stærkt benyttede adgang for landsretssagførere til at møde i egne sager, som vi har i øjeblikket, og som ingen foreslår afskaffet; og man har foreslået sådanne kauteler med hensyn til fratagelse af procedure retten, at enhver ængstelse for, at kredsen af sagførere, der møder for højesteret, skulle blive udvidet urimeligt, er elimineret, så meget desto mere som den hidtidige adgang til at fratage landsretssagførere møderet i egne sager kun er blevet brugt i meget få tilfælde. Dette bestyrker i øvrigt også den opfattelse, at højesteretsproceduren ikke stiller væsentlig større krav til sine udøvere end landsretsproceduren.

Disse grunde fremhæves altså af en del af venstres medlemmer som værende de væsentlige, og da en ophævelse af højesterets-sagførerprøven stemmer bedst med de fleste andre landes procedureordning, vil disse medlemmer principielt gå ind for forslaget.

Men andre medlemmer af venstre, og heriblandt er jeg selv, er yderst betænkelige ved den højtærede ministers forslag. Med udgangspunktet, at retsplejens tarv må være afgørende, henviser disse medlemmer til, at ingen er nærmere eller mere egnet til at skønne over disse ting end højesteret selv, og at det forekommer meget dristigt at gå imod vor højeste domstol i en sag, hvor så stærke vendinger benyttes, ja, gentages af højesteret, som at den foreslåede ordning er uforsvarlig, bestemt må frarådes o. s. v.

Kun de vanskeligste og vigtigste sager når til højesteret. Højesterets afgørelser er endelige. Afgørelsernes betydning rækker ud over den enkelte sag. Højesteret er til dels retsskabende, dens afgørelser studeres, analyseres både af det praktiske retslivs jurister og af retsvidenskaben. Når proceduren for højesteret er afsluttet, skal afgørelsen træffes på det grundlag, der er tilvejebragt. Jerntæppet er gået ned. Derfor må alle bestræbelser samles om at gøre netop denne retshandling så fuldendt som muligt. Hensynet til den enkelte borger, hvis sag er for, og hensynet til samfundet som helhed kræver dette.

Landsretssagførerprøven administreres med føje, synes vi, lempeligt. Den skiller de

allerringeste fra, men den giver ikke noget forsvarligt grundlag for, at det kan betros den pågældende at procedere særlig vigtige og vanskelige sager frem til den endelige afgørelse for højesteret, og forslagets krav om 5 års virksomhed som landsretssagfører bøder ikke herpå. Det skaber ikke nogen berettiget formodning om, at den pågældende er egnet til proceduren i højesteret. Højesterets erfaringer vedrørende landsretssagføreres procedure i egne sager bestyrker dette synspunkt. Det kan vi læse i betænkningen. Vi kan se, at højesteret hverken i 1936 var eller i dag er fuldt tilfreds med den ordning.

Disse medlemmer bestrider, at borgernes valg af sagfører begrænses urimeligt. Der er i dag ca. 70 højesteretssagførere at vælge imellem, hvortil kommer den gældende ordning, at landsretssagførere møder i egne sager. Enhver kan få en sagfører til at føre sin sag for højesteret, og højesteretssagføreres bistand ved appelovervejelse kan ikke være nogen hindring herfor. Med føje har højesteret i sin erklæring af 27. april 1954 til justitsministeren — jeg tillader mig at citere nu og i det følgende — peget på, at

„standsmæssige og konkurrencemæssige interesser af intern karakter blandt sagførerne må komme i anden række.“

Men både det folketingsudvalg, der udtalte sig i 1953, og forslagets tilhængeres argumenter leder tanken hen på sagførerstandens erhvervsinteresser, og når det er tilfældet, bliver man skeptisk over for påstanden om, at man vil varetage retsplejens tarv først og fremmest. Spørgsmålet er: er der ikke her tale om titel, om reklame? Bør man ikke hellere se på det end på selve prøven for højesteret? Tilhængerne af den foreslåede ordning siger tilmed, at man ikke mener, der vil blive tale om nogen stor udvidelse af kredsen af procederende sagførere ved højesteret, de dygtige sagførere og procedører vil fortsat komme i højesteret, hævder de. Vi ved, at selve procedurearbejdet ikke giver de store indtægter; det er altså virkningen på andre områder, man er ude efter. Ja men når det er tilfældet, er det så ikke urimeligt at ofre højesteretssagførerprøven, hvis den har tjent sit formål, nemlig at sikre en god procedure ved højesteret, som retslivet og hele samfundet har brug for? Er der mangler ved højesteretssagfører-

[Helga Pedersen.]

prøven i dag, vel, så lad os se på den, og lad os se, om der er grund til at ændre den. Det har højesteret også påpeget over for udvalget. Vi har højesterets ord for, at enhver dygtig jurist med virkelig evne og interesse for procedure kan opnå beskikkelse uden hensyn til, hvilket kontor han kommer fra, det være sig i København eller provinsen, og vi har højesterets ord for, at det er uberettiget at betegne højesteretssagførerbeskikkelsen som et privilegium. Herefter synes jeg også, at al tale om afhængighed må forstumme.

Man synes endvidere, at det må være rigtigt at give de yngre chancen for at føre bevis for deres dygtiggørelse. Ret beset er der vel kun tale om en form for specialistanerkendelse, som ligner ordningen i andre discipliner. At andre lande har en anden ordning — bortset fra Norge, der ønsker prøven bevaret, måske skærpet, og hvis retsplejeordning ligner vor — gør i sig selv mindre indtryk. Retsplejen er som bekendt det felt, hvor sammenligninger ligger tungest i retssammenligningen. Vi må vælge, hvad vor retsplejes tarv tilsiger, men selve dette, at forslaget, som det er blevet fremhævet, er et led eller endog slutstenen i en lang udvikling, kan efter vor mening ikke i sig selv være et argument for forslaget, hvis samtidig praktiske hensyn som her taler imod at følge udviklingen op.

Justitsministeren har ved fremsættelsen af lovforslaget sagt, at dette forslag jo ikke er politisk betonet. I betænkningen er de respektive sagførerkrede inde på visse politiske antydninger; der tales et sted om „brødnid“, og et andet sted taler den anden part om „en ønskelig udjævning af sagførerstandens indtægter“, men vi foretrækker at tage den højtærede ministers ord for, at det, vi her diskuterer, er, hvilke juridiske argumenter der bør være de afgørende her, hvor meningerne unægtelig er delte.

I den forbindelse vil jeg sluttelig, for så vidt angår dette afsnit, anføre, at det har undret mange, at justitsministeren har af-

slået at udpege et medlem til udvalget efter professor Munch-Petersens død. Det er sket på trods af, at udvalgets højesteretssagfører anmodede derom med tiltræden af udvalgets formand og, så vidt jeg kan se, uden anden begrundelse, end at udvalget var hurtigt arbejdende. Jeg skulle tro, at en professor i retsvidenskab vel nok kunne sætte sig hurtigt ind i problemerne, og da så yderligere 3-4 juridiske professorer, som det er mig bekendt, indtrængende har henstillet, at en juridisk professor, som man tilmed har navngivet — nemlig professor Hurwitz — som værende i besiddelse af ubestrideligt den højeste teoretiske sagkundskab på dette område, burde udpeges, „hvis betænkningen om disse spørgsmål skal tillægges virkelig betydning“, ja, så forstår jeg egentlig ikke, hvorfor den højtærede minister ikke fulgte opfordringen.

Vi står nu i den situation, at vor højesteret er gået imod forslaget, at et udvalgsmedlem ikke ville afslutte arbejdet med selve betænkningen, at flere af vore mest anerkendte professorer, heriblandt dem, der oftest bistår os her i folketinget i praktisk lovgivningsarbejde, har erklæret, at vort universitet bør være med i billedet, hvis betænkningen skal tillægges betydning, og at i virkeligheden kun to sagkyndige, nemlig udvalgets landsretssagfører og bag ham, som det er sagt, flertallet af sagførerstanden og justitsministeriets kontorchef, har støttet sagen.

En del af venstres medlemmer er overvejende betænkelige ved under de forhold at støtte forslaget. Man vil naturligvis gerne i et udvalg drøfte spørgsmålene, men principielt må man være imod tanken om på indeværende tidspunkt at afskaffe højesteretssagførerprøven.

Hvad angår spørgsmålet om nordiske sagføreres møderet, er mit parti enigt i det fremsatte forslag. Dets praktiske betydning bliver nok foreløbig ikke stor, men det nordiske samarbejdes bestræbelser kan altid principielt forvente vor støtte.

Endelig kommer jeg til det spørgsmål, der

[Helga Pedersen.]

egentlig for mig er det vigtigste, nemlig spørgsmålet om højesterets votering. Selv om jeg personlig har en hel del sympati for den mundtlige votering i et offentligt retsmøde, tror jeg dog, den højtærede minister har fulgt den rette fremgangsmåde ved at foreslå det mindst vidtgående. Det er under alle omstændigheder af værdi for det praktiske og teoretiske retsliv, at der bliver mulighed for i videre omfang end nu at analysere og klarlægge højesteretsdommes rækkevidde og præjudikatsbetydning. Men vi må være klar over, at vi her rører ved et meget vigtigt punkt i vor retspleje, nemlig spørgsmålet om tilliden til vor højeste domstol, spørgsmålet om dens og dens enkelte medlemmers anseelse udadtil.

Tanken om at betragte højesteret som en enhed, en ubrydelig enhed, blev der, hvad enten man kunne lide det eller ej, gjort op med, da vi indførte ordningen om offentliggørelse af de forskellige meninger under dommernes afstemning, dog uden angivelse af dommernes navne. Nu gælder det dommernes anonymitet. En dommer i underret eller byret har altid måtte lægge navn til sine afgørelser. I landsretten opgives jo nu dommernes navne, selv om dissensers navne ikke nævnes — det tror jeg i øvrigt vi skal drøfte lidt nærmere i udvalget — og jeg har aldrig haft indtryk af, at denne navngivningsordning har skadet dommernes anseelse.

Mig forekommer det naturligt og stemmende med befolkningens indstilling i dag at give oplysning om, hvem der har truffet afgørelsen i vor højeste domstol, og hvorfor de pågældende er nået til dette resultat. Jeg tror, at en sådan ordning vil medvirke til, at vi får vor højeste domstol sammensat af stærke og frie personer, eller tør jeg sige personligheder, der har deres mening og også har mod til at sige, hvorfor de har den. De betæneligheder, som kommer frem i retsplejeudvalgets skrivelse af 1931, er i hvert fald i dag forældede. Fuldt ud var de næppe heller holdbare dengang; men lad det være.

Lad mig slutte mine bemærkninger med at sige, at for så vidt angår denne del af lovforslaget, kan mit parti isige sin villige støtte. De øvrige spørgsmål, der er

omtalt i betænkningen, finder jeg ingen anledning til at gå nærmere ind på i dag.

Poul Møller: Ved behandlingen af en så vigtig sag og en så lidet politisk betonet sag som denne er det meget afgørende for folketinget at vide, at den er forberedt bedst muligt, inden den kommer til det høje tings behandling, dette så meget mere som vi nu har et etkammersystem og der dér må lægges afgørende vægt på lovforberedelsen i kommissioner, udvalg, ministerier, departementer o. s. v. Derfor må det forbavse, at denne sag, som også nævnt af det ærede medlem frk. Helga Pedersen, har fået en ganske særegen forberedende behandling i det pågældende udvalg.

Der blev i sin tid på justitsministerens foranledning nedsat et sagkyndigt udvalg. Dette udvalg var på fem medlemmer, hvoraf den ene repræsenterede det retsvidenskabelige fakultet ved Københavns universitet. Efter et lille års forløb døde det pågældende medlem, nemlig professor Erwin Munch-Petersen. Derefter oplevede vi den for ethvert kommissionsarbejde ganske almindelige situation, at kommissionsformanden, i dette tilfælde højesteretsdommer Victor Hansen, anmodede den højtærede justitsminister om at supplere udvalget med et medlem, således at man stadig havde retsvidenskaben repræsenteret. Han blev i dette ønske støttet af et andet af udvalgets medlemmer, nemlig højesteretssagfører Stig Rode, og der var kun et af udvalgets medlemmer, der gik imod.

Det var ganske mærkeligt, at denne almindelige henvendelse fra en udvalgsformand, en fremragende højesteretsdommer, ikke blev imødekommet af den højtærede justitsminister. Det var så meget desto mere mærkeligt, som højesteret, hvis forhold skulle behandles i dette udvalg, støttede dette ønske, men den højtærede justitsminister afviste det.

Derefter gjorde formanden for udvalget, højesteretsdommer Victor Hansen, og højesteretssagfører Stig Rode et nyt forsøg. Denne gang fik de støtte af tre professorer fra det retsvidenskabelige fakultet, Poul Andersen, Borum og Stig Iuul. Men det blev stadig afvist at give en repræsentant for universitetet lejlighed til at komme ind

[Poul Møller.]

i udvalget efter professor Munch-Petersens død.

Justitsministerens begrundelse var efter min opfattelse meget tynd. Han sagde, at udvalget var nedsat som et hurtigt arbejdende udvalg, at der var gået næsten et år, og derfor kunne han ikke indlade sig på at sætte et nyt medlem ind i dette udvalg. Men hvorfor hastede det egentlig? Hvorfor var det — og skulle være — et hurtigt arbejdende udvalg? Der er jo ikke i denne sag nogen, der presser på for at få den løst i den ene folketingssamling fremfor i den anden; der er ikke tale om noget stort og stærkt folkekrav, om et demokratisk reformønske. Bortset fra hvad der måske kan være tale om i en gruppe inden for sagførerstanden, råder der såmænd ingen lidenkabelighed i det danske folk for at få en ændring i denne sag. Der er heller ikke tale om, at vi nærmer os et eller andet faretruende tidspunkt, hvorom man kan sige, at inden da må sagen være afgjort.

Resultatet af justitsministerens afvisning er da blevet, at det retsvidenskabelige fakultet ikke har fået lejlighed til at ytre sig om et vigtigt retsvidenskabeligt problem. Der er ikke opnået flertal i udvalget; men det var måske også det, den højtærede justitsminister ville undgå? Et af udvalgets medlemmer, nemlig højesteretssagfører Stig Rode, har nægtet at afgive betænkning om andet end højesteretssagførerprøven, fordi der ikke har været en repræsentant for retsvidenskaben i udvalget. Og man har insulteret en udvalgsformand, en af landets højesteretsdommere, der ikke har fået de arbejdsvilkår, han har bedt om.

Og så kommer selve tidspunktet. Man sagde, det hastede, og derfor kunne man ikke supplere udvalget med et nyt medlem. Men der er gået næsten et år, praktisk talt et år, mellem udvalgets afgivelse af betænkning og forslaget fremsættelse i folketinget. I dette år kunne udvalget jo have arbejdet videre sammen med en repræsentant fra universiteterne, som i så fald kunne have givet sit besyv med angående sagen.

Jeg synes, det er en ringe behandling, justitsministeren her har givet sagkyndige og udvalgsmedlemmer, som man beder træde ind i et sådant udvalg og forberede et lovgivningsarbejde, og det er en ubetryggende

forberedelse for folketinget af en sag af denne karakter.

Jeg skal derefter gøre nogle bemærkninger om forslaget bestemmelse vedrørende afskaffelse af højesteretssagførerprøven.

For det konservative folkeparti er det aldeles afgørende, at den afgørelse, der træffes i denne sag, alene kommer til at dreje sig om, hvad der tjener rettens tarv. Hvad der i denne forbindelse tjener sagførerstanden, er uvæsentligt. En reform, der er attråværdig for rettens sagførere, bør ikke og kan ikke gennemføres, hvis den skader væsentlige retsplejemæssige hensyn. Ethvert erhvervssynspunkt må derfor komme i anden række ved bedømmelsen af, om vi skal have en højesteretssagførerprøve eller ikke. Det er ikke folketingets sag at tage stilling til, om den ene gruppe sagførere skal opnå en uretmæssig fordel på en anden gruppes bekostning. Det må være folketingets opgave at indrette rettens pleje på en sådan måde, at den virker betryggende for den befolkning, for de parter, der skal dømmes ved de pågældende retsinstanser.

Hvorfor har vi hidtil haft denne højesteretssagførerprøve? Det vil, inden man farer ud i at afskaffe denne prøve, være naturligt at undersøge, hvorfor vi har haft den, og hvilke synspunkter der har været afgørende for, at vi har beholdt den så længe, som vi har. Man har her lagt vægt på, at højesterets afgørelser er endelige, og det fremgår stærkt af højesterets indstilling i denne sag, at det er et afgørende synspunkt for at opretholde prøven, at det her drejer sig om endelige afgørelser; ingen fejl ved proceduren lader sig herefter reparere. Enhver må betale og undgælde for de omkostninger, sagførerens fejl medfører ved højesteretsproceduren, og derfor har parterne krav på, at retsplejen indrettes således, at der sikres dem den bedst tænkelige juridiske bistand. Dette endelighedssynspunkt har været afgørende tidligere.

Afgørende har endvidere været, at højesterets afgørelser er vigtige — og vigtigere for hele vort retssystem end nogen andre domstolsafgørelser. De skaber præcedens og er dermed retsskabende. Afgørelser, der træffes på grundlag af mangelfuld procedure, kan ændre gældende retstilstande på uheldig vis.

[Poul Møller.]

De sager, der forelægges højesteret, er i almindelighed — eller i hvert fald hyppigt — vigtige, væsentlige og vanskelige principielle problemer, og det er derfor praktisk og rigtigt, at den bedst tænkelige juridiske bistand haves for retten.

Det har dernæst været et argument for højesteretssagførerprøven, at højesterets betydningsfulde virksomhed kun kan udøves bedst muligt, såfremt retten helt og fuldt kan stole på de procederende sagførere. Højesteretskollegiet vil ikke kunne overkomme i store principielle sager selv at skulle foretage større undersøgelser af sagernes karakter, efter at proceduren er afsluttet. Derfor har man ud fra disse tungt vejende grunde gennem årene fastholdt højesteretssagførerprøven.

Er der da nu, siden denne sag sidst var til behandling i det høje folketing og den daværende rigsdag, sket noget, der taler for, at man på dette område skal se anderledes på spørgsmålet, end man gjorde, da man i sin tid fastlagde de nugældende regler? Det var dette, det pågældende udvalg skulle undersøge. Udvalget har delt sig i to mindretal; justitsministeren har fulgt det ene mindretal, bestående af to medlemmer, hvoraf det ene var hans egen repræsentant, som vel i nogen grad har haft et bundet mandat, medens det andet medlem af det pågældende mindretal var repræsentanten for sagførerstanden, nemlig landsretssagfører Poul Christiansen. Justitsministeren har fulgt disse to udvalgsmedlemmer, medens han helt og fuldt har afvist de vægtige synspunkter, der fremførtes af formanden for kommissionen, højesteretsdommer Victor Hansen, og højesteretssagfører Stig Rode.

Hvilken argumentation bygger nu justitsministeren på, idet han henter sin argumentation fra det nævnte mindretal? Den højtærede justitsminister siger: det er hensynet til parterne, der er det afgørende argument for at foreslå højesteretssagførerprøven afskaffet. Man siger: med den nuværende ordning begrænser man borgernes mulighed for at vælge deres juridiske beskyttere.

Ja, selve sagførerordningen indebærer jo den væsentligste begrænsning for borgerne; de kan ikke frit vælge deres repræsentant over for domstolene. Er det et stærkt argu-

ment? Det er det ikke, allerede af den grund at man, da denne ordning blev indført i 1930'erne, gav parterne mulighed for at beholde — i hvert fald i de fleste tilfælde — den overretssagfører eller landsretssagfører, som de havde haft ved landsretten. I øvrigt har parterne, hvis de ikke ønsker at beholde deres hidtidige sagfører, mange højesteretssagførere at vælge imellem. Der er jo ikke tale om, at man kun giver dem ganske få personer at vælge imellem. Der er ca. 70 højesteretssagførere, som folk kan vælge imellem til at føre sagen for sig. Jeg synes, det er vigtigere at beskytte parterne mod dårlige sagførere og sikre dem den bedst mulige juridiske bistand ved den endelige behandling af deres sag ved landets øverste domstol.

Dernæst har den højtærede justitsminister i sin fremsættelsestale anført, at det er vanskeligt at få prøvesager. Men det kan da ikke være noget afgørende argument for retsplejens ordning her i landet; om sagførerstanden har mere eller mindre let ved at sikre sig prøvesager.

Man har for det tredje henvist til, at sagførernes flertal går ind for prøvens afskaffelse. I sig selv er dette jo ikke noget argument. Det er ikke noget argument, at der foreligger en talmajestæt. Der må være noget bag talmajestæten. Sagførernes flertals begrundelse er i det store og hele de to foregående argumenter, dem, jeg har nævnt, således at dette tredje argument fra den højtærede justitsminister ikke er noget selvstændigt argument. I øvrigt kan og bør folketinget ikke lægge vægt på dette, at en afstemning blandt sagførernes kredsbestyrelsesmedlemmer og i Sagførrådet har givet flertal for at afskaffe prøven. Rettens pleje skal nemlig ikke tjene sagførerne, men sagførerne skal tjene retten.

Over for denne hovedargumentation fra den højtærede justitsministers side står højesterets enstemmige udtalelse — jeg siger: højesterets enstemmige udtalelse. Hele dommerkollegiet holder fast ved, at de synspunkter og den argumentation, der har ført til, at vi har haft højesteretssagførerprøven hidtil, disse retsbeskyttelses-synspunkter, stadig må tillægges den samme betydning. Højesteret udtaler, at retten vedblivende af retsplejemæssige hensyn må anse det for uforsvarligt at ophæve den

[Poul Møller.]

ordning, hvorefter retten bestemmer, hvem der kan anses for egnet til at procedere sager for højesteret. Dette enstemmige votum fra højesteret er af meget afgørende betydning for den konservative folketingsgruppe. Og højesteret har jo ret i — det er ganske givet og oplagt — at lige så lidt som man vil berøve landsretterne den afgørende bestemmelsesret med hensyn til, hvem der skal kunne procedere for landsretterne, lige så lidt bør man fratage højesteret denne afgørende bedømmelse. Gennemføres den højtærede justitsministers forslag, vil vi i fremtiden kun have landsretssagførerprøven. Der er ingen, der har stillet forslag om at skærpe denne prøve, men det fremgår af kommissionsbetænkningen, at den administreres overordentlig lemfældigt. Præsidenterne for såvel østre som vestre landsret har erklæret sig herom i udvalgsbetænkningen. Præsidenten for østre landsret udtaler yderligere, at landsretssagførerprøven ikke kan anses for egnet som grundlag for en almindelig møderet for højesteret. Vestre landsrets plenarmøde udtaler, at landsretssagførerprøven ikke kan være egnet som tilstrækkeligt grundlag for tilladelse til uden begrænsning at procedere for højesteret.

Altså, ud over højesterets enstemmige advarsel imod den højtærede justitsministers forslag foreligger der fra de to landsretter erklæring om, at man anser det for at være uforsvarligt, hvis landsretssagførerprøven skal lægges til grund som eneste bedømmelse af en landsretssagførers kvalifikation til at procedere for højesteret.

Den højtærede justitsminister har i sin fremsættelsestale anført, at 8 års reglen, som blev indført i 1930'erne, benyttes i ca. 30 pct. af højesteretssagerne, og man har derfor sagt: når dette finder sted i 30 pct. af sagerne, kan man lige så godt give helt fri og fjerne højesteretssagførerprøven. Men har nu egentlig disse erfaringer været tilstrækkelig gode til, at man skal gå videre ad den vej og udvide bestemmelsen, således at landsretssagførere efter 5 års virksomhed kan møde i alle sager for højesteret, også i sager, som de ikke selv har ført ved landsretten? Ikke efter højesteretsdommernes skøn i alt fald. Det høje dommerkollegium er vel nærmest til at udtale sig om, af

hvilken kvalitet proceduren har været i de sager, der har været forelagt højesteret. Jeg udbeder mig den højtærede formands tilladelse til at citere af udvalgsbetænkningen side 57, hvor højesteret erklærer:

„Selv om en del af disse“ — altså landsrets- og overretssagførere — „har udført sagerne på en efter højesterets skøn tilfredsstillende måde, gælder det dog om et ikke ubetydeligt antal, at de efter rettens mening både har manglet den rette forståelse af, hvilke oplysninger der burde tilvejebringes ved sagens endelige afgørelse, og har savnet evnen til at fremstille sagens faktum på tilfredsstillende måde, ligesom den juridiske del af proceduren ofte har svigtet.

Grunden til den ved lov af 23. juli 1932 indførte ændring i retsplejelovens § 127 var formentlig for en væsentlig del, at det skønnedes hensigtsmæssigt, at den sagfører, der ved at procedere sagen i 1. instans havde sat sig ind i sagens omstændigheder, også fik lejlighed for at føre sagen for højesteret. Dette hensyn kan ikke anføres til støtte for den nu foreslåede udvidelse af mødeberettigelsen, og højesteret må under hensyn til de nu indvundne erfaringer fraråde den foreslåede ændring i § 127“.

Også dette virker jo langt fra befordrende for den højtærede justitsministers forslag over for den konservative folketingsgruppe, der må konkludere, at der ikke for os foreligger presserende eller væsentlige synspunkter fremført her, som har gjort det rimeligt og påkrævet at give sig til at lovgive i spørgsmålet om højesterets forhold, om proceduren og om, hvem der skal være mødeberettiget for højesteret, mod højesterets enstemmige advarsel, mod højesterets enstemmige stærke kritik af den foreslåede ordning, en kritik, der yderligere er underbygget af landets to landsretter. Vi kan derfor ikke medvirke til det foreliggende lovforslag, for så vidt angår spørgsmålet om højesteretssagførerprøven, men kan støtte de ændringer, som er blevet anbefalet af to udvalgsmedlemmer og af hele højesteret.

Det næste, der stilles forslag om, er offentlig votering i højesteret. Lad mig sige, at der inden for det konservative folkeparti har været mange, som egentlig har været utilfredse med den nuværende

[Poul Møller.]

dissensordning. Man har ment, at dissensordningen i nogen grad har svækket højesteretsdommenes autoritet, idet den kan medføre, at stemmerne kan stå 5-4 eller 6-3, når en højesteretsdom falder. Men denne ordning er nu engang indført og har været i kraft gennem mange år, og vi vil gerne under udvalgsbehandlingen medvirke til en undersøgelse af, om der under denne dissensordning har været og er så væsentlige mangler, at der for tiden er anledning til at gå videre ad den vej, man banede, da man indførte dissenterende vota.

For det konservative folkeparti er det beklageligt, at en repræsentant for retsvidenskaben ikke har haft lejlighed til at udtale sig om hele voteringsspørgsmålet. Ansvar for påhviler den højtærede justitsminister, som afviste en supplering af udvalget efter formandens begæring. Ønsker man at gå videre med hensyn til voteringsproblemerne og indførelse af offentlig voting, vil den konservative folketingsgruppe anse det for at være rigtigt, at man i høj grad i det kommende folketingsudvalg har opmærksomheden henvendt på de forslag, der er rejst, og som er støttet af et flertal af højesterets medlemmer i denne sag, og som i høj grad bør tillægges betydning under folketingets behandling af sagen.

Vi kan for den konservative folketingsgruppes vedkommende tiltræde forslaget om nordiske sagføreres adgang til at møde ved danske domstole på de vilkår, som er fastsat i lovforslaget.

Til sidst vil jeg bede om, at vi under udvalgsbehandlingen af denne sag også får lejlighed til at drøfte et spørgsmål, som har været behandlet i kommissionen, nemlig spørgsmålet om dommerudnævnelser. Jeg tror, at det mere og mere presser på, at man får indført videre mulighed for at knytte ældre, erfarne sagførere til vore domstole. Dommerhvervet kræver så megen menneskekundskab, at det næppe vil være rigtigt, at det udelukkende er overladt til embedsmænd og folk, der har haft embedsvejen som uddannelsesvej, at beklæde dommerhvervene her i landet. Man har i andre lande, specielt i England, med meget stort udbytte benyttet ældre sagførere som dommere, og jeg tror, det vil være en vej, som vi bør undersøge nøje i det udvalg,

som bliver nedsat. Det kan blive af langt større betydning for retsplejen her i landet end de spørgsmål, som er rejst af den højtærede justitsminister i det foreliggende lovforslag.

Lannung: Det foreliggende forslag falder jo i to eller, om man vil, tre hovedemner.

For at tage nydannelsen først, møderetten for sagførere fra andre nordiske lande, kan jeg på mit partis vegne kun udtale vor påskønnelse af dette forslag, som vi kan tilsige ubetinget støtte. Det drejer sig jo her om en fakultativ adgang for domstolene til at tillade, at sagførere fra et andet nordisk land giver møde såvel i borgerlige sager som i straffesager. Dette må ses som et betydningsfuldt initiativ og et led i de nye bestræbelser for gennemførelse af nordiske statsborgeres retlige ligestilling, og det må som sådant hilses med særlig tilfredshed.

Det er en selvfølge, at denne ordning må bygge på rimelig gensidighed, og der er i bemærkningerne gjort rede for, hvorledes stillingen er i de øvrige nordiske lande, herunder at Norge endnu for borgerlige sagers vedkommende er på overvejelsernes stadium. Jeg ved ikke, om den højtærede justitsminister på nuværende tidspunkt er i stand til at oplyse yderligere om, hvorledes sagen skrider fremad i Norge.

Med hensyn til den nye voteringsordning i højesteret kan jeg på partiets vegne udtale, at dette spørgsmål ikke sætter lidenskaberne meget stærkt i bevægelse, hverken i den ene eller den anden henseende.

Om spørgsmålet domsbegrundelse vil jeg i almindelighed gerne sige, at vi hilser alle bestræbelser for en mere udførlig og dermed bedre domsbegrundelse med tilfredshed. Arven fra enevælden var det rene dictum, kun selve domsbeslutningen og ingen begrundelse. Det var vel fiktionen, at det var hans enevældige majestæt, der allernådigst gav sin afgørelse, og at det var under hans værdighed at skulle give en begrundelse. Selv efter nyordningen, først i 1856, der indførte pligt til at angive grunde, har denne arv i nogen grad præget danske domme, som nok har været fattigere på begrundelse end mange fremmede landes. Stadig må jeg finde, at danske domstole ofte kommer vel let over præmisserne og

[Lannung.]

ikke i så fuldt omfang som ønskeligt går ind på at tage stilling til de grunde og momenter, der er fremført i parternes procedure. Da fristelsen hertil, navnlig i 1. instanssager for underret eller landsret, er størst netop i større og vanskeligere sager, må alle bestræbelser tagende sigte på en udvidelse af hidtil gældende praksis modtages med tilfredshed. Der kan formentlig ikke være tvivl om, at en udførligere begrundelse af højesteretsdomme vil føre til en udførligere domsbegrundelse også i andre instanser.

Der var inden for det nedsatte udvalg enighed om, at den i 1936 gennemførte ordning ikke har medført de fordele, der bør opnås, når man har opgivet kravet om, at dommene skal fremtræde som en enhed.

Vi er i mit parti enige i, at den for højesteret gældende voteringsordning i det hele ikke er fuldt tilfredsstillende, hverken for det praktiske retsliv eller den juridiske videnskab og retsudviklingen, og at der derfor tiltrænges reformer. Kun kendskab til de enkelte dommers votering giver fuld klarhed over dommens rækkevidde og betydning som præjudikat.

Med hensyn til den nærmere formulering af de nye regler er man i forslaget standset ved en nyordning, der lægger vægt på en mere indgående begrundelse og, som der står:

„... en fuldstændig gengivelse af hver enkelt dommers afstemning og begrundelse med angivelse af hans navn“.

Der foreligger imidlertid divergerende meninger om, hvad der er den bedste ordning i så henseende, herunder om voteringen skal ske i offentligt retsmøde eller ikke, som nærmere omtalt i bemærkningerne. Om man med denne formulering netop har ramt det rigtige og mest formålstjenlige for den foreslåede nyordning, vil vi gerne se nærmere på i enkeltheder under udvalgsbehandlingen.

Med hensyn til ændringerne i møderetten for højesteret kan jeg i høj grad påskønne, at den højtærede justitsminister så energisk har taget denne sag op — for øvrigt allerede i den forrige regerings tid. Det har længe været påkrævet.

Gennem den årrække, jeg sad i landstinget, og på et tidspunkt, da en så udmærket venstremand og god jurist og kollega som

Elmquist var justitsminister, havde jeg på fornemmelsen — og mere end det — at det var en af de ting, som vel kun manglede det sidste bitte nøk for at nå frem som forslag i tinget.

Jeg kan fuldt ud tiltræde tanken i lovforslaget, for så vidt som det går ud på at afskaffe den nuværende højesterets-sagførerprøve, men jeg bør tilføje, at ikke alle i mit parti deler dette synspunkt. Det historiske udgangspunkt er jo, at efter at retsplejeloven havde indført mundtlig procedure for alle retter, var bevarelsen af højesterets-sagførerprøven kun tænkt som en overgangsordning, og der må nu have været overgangstid nok.

Der er i øvrigt anført adskillige argumenter for og imod prøven. Det er og bliver efter min opfattelse rigtigt, at den gældende prøve i bedste fald kun giver en bedømmelse af vedkommende sagførers evne til at procedere, men at prøven i praksis også udlægges som bevis for adskilligt mere. Min hovedindvending mod prøven som sådan har altid været, at det i sig selv er en noget urimelig tanke, at en jurist, der først har taget sin embedseksamen og derefter haft sine 3, 4 eller 5 års fuldmægtigtid, der jo er en læretid, og derefter har bestået landsretssagførerprøven og været aktiv sagfører og eventuelt procederet meget for retterne og måske endog været så heldig at skabe sig en god og anset sagførerforretning, ikke desto mindre mindst 8 eller i praksis snarere 9-10 år efter landsretssagførerprøven igen skal aflægge prøve omtrent som en anden elev; det forekommer mig hverken nødvendigt, rimeligt eller helt værdigt for en moden og erfaren sagfører.

Jeg forstår så godt, at netop nogle af dem, jeg sætter højest blandt kolleger både i henseende til selvstændighed, erfaring og modenhed, har gjort op med sig selv, at det ville de ikke. Hertil kommer, at det for en sådan sagfører, der er fuldt beskæftiget i en større forretning og måske med mange hverv og forpligtelser, vil være meget svært først at få tid til at gå på jagt eller tiggergang efter de 4 prøvesager, der skal præsteres inden for en så forholdsvis kort periode, og derefter afse tid til den nødvendige koncentration om prøvesagerne, jævnsides med hans øvrige forpligtelser.

Man kommer jo ikke uden om, at den

[Lannung.]

nuværende prøve i høj grad favoriserer den mand, der uden at skabe sig selvstændig forretning og klientkreds bliver gående som fuldmægtig, respektive medarbejder, i et højesteretssagførerfirma alle de mange år. Han bliver som den gode og rutinerede elev prædestineret til at tage prøven, men han er muligvis, alt efter omstændighederne, på vigtige områder ikke bedre, eventuelt ringere, end den anden type, jeg omtalte.

Af de forhold, jeg har peget på, ja, allerede af den forskellige adgang til prøve-sager følger, at ikke alle kvalificerede har lige mulighed for at gennemføre prøven. Det er dog klart, at hvis jeg troede, at retsplejemæssige hensyn gjorde det ufor-svarligt at afskaffe den nuværende højeste-retsprøve, ville jeg ikke gå ind for dens afskaffelse.

Jeg har noteret mig, hvad højesteret siger i sin udtalelse — bilag 1 til lovfor-slaget. Min ærbødighed for højesteret på-lægger mig stor tilbageholdenhed, når jeg skal udtale mig om denne kategoriske udtalelse, men jeg må ærligt og redeligt indrømme, at den for mig ville have vundet både i styrke og vægt ved at være mindre kategorisk. En fremragende dommer sagde forleden, at hvis dommerne alene havde været bestemmende for fremskridt i rets-plejen, var vi ikke kommet så langt, som vi nu er, og han tænkte på de fremskridt, som formentlig alle, også dommerne, bag-efter har været enige om har vist sig at være fremskridt. Det bør nok også nævnes, at højesteret i sin tid, så vidt jeg forstår, bl. a. stillede sig negativt over for oprettel-sen af sø- og handelsretten. Nu kan vel ingen, der har med vor retspleje at gøre, og således heller ikke højesteret, tænke sig dansk retspleje uden denne i enhver henseende udmærkede domstol; selv høje-steret er altså ikke ufejlbarlig i sin forhånds-bedømmelse af nydannelser inden for rets-plejen.

Med hensyn til argumentationen i øvrigt imod ophævelsen af højesteretssagførerprø-ven ser jeg ikke rettere, end at den skyder så meget over målet, at den taber den værdi, den ellers kunne have haft. Den er ikke fri for at være noget krænkende i forhold til landsretterne og for så vidt også sø- og handelsretten, og den savner

i ikke ringe grad indre logik, al den stund dens første konsekvens burde være en skær-pelse af landsretssagførerprøven og indtil da en ophævelse af den for landsretssag-førere gældende møderet for højesteret i alle såkaldte egne sager, der nu fører til, at der, som nærmere omtalt i bemærkningerne, mødes af landsretssagførere i omtrent en tredjedel af alle sager for højesteret. Imid-lertid er der ingen, der trods den anvendte argumentation for alvor har været inde på tanken om den nævnte skærpelse eller ophævelse. Tværtimod argumenterer de ivrigste tilhængere af højesteretssag-førerprøven meget imod en skærpelse af landsretssagførerprøven, endda på en så-dan måde, at man merkt Absicht und wird verstimmt. Den kendsgerning, at adgangen til at fratage landsretssagførere deres møde-ret for højesteret i de 25 år siden 1932 kun er benyttet siger og skriver i fem tilfælde, kan da også kun med rimelighed forstås således, at det store flertal af landsretssag-førere har magtet opgaven.

Jeg ser ikke rettere, end at hvis der skal være noget hold i udtalelserne om, at proceduren for landsretten ofte er ringe, — det var det, det ærede medlem hr. Poul Møller var inde på — da er den eneste for-svarlige konsekvens at stramme betingel-serne for landsretten, og da burde det være en oplagt pligt for alle herhen hørende faktorer, landsretterne i særdeleshed, at forlange prøven skærpet, idet retspleje-hensynet dog bør være det afgørende; det er jeg enig i. Denne tanke synes imidlertid alle at tage afstand fra eller ingen for alvor at gå ind for. Den naturlige konklusion heraf må være, at proceduren, når det kommer til stykket, stort set er fyldest-gørende.

Jeg mindes da også, at ingen ringere end daværende landsretspræsident Haack på given foranledning i sin tid udtalte, at det ikke var hans opfattelse, at den procedure, der præsteredes af landsretssagførere og overretssagførere, var ringere end den, der præsteredes af højesteretssagførere, når de gav møde i landsretten, og han tilføjede, at tids- og kraftøkonomisk stod i øvrigt lands-retsproceduren formentlig over proceduren ved højesteret.

Ser vi et øjeblik på verden uden for Verona, og det er somme tider ganske sundt,

[Lannung.]

konstaterer man da også, at man ikke uden for det område, der dannede det dansk-norske monarki, overhovedet kender begrebet en særlig højesteretsprøve. Det gælder således Sverige og hele den angelsaksiske verden. Det er med andre ord en hjemmegjort foretelse, vi her står over for. Alle, der kender lidt til udenlandske forhold, ved, at det er en ubestridelig kendsgerning, at der stilles større fordringer til danske jurister i henseende til embedseksamen og for sagførere fuldmægtigtid, prøve o. s. v. end i de allerfleste fremmede lande. Der er således så meget mindre grund til en ekstra prøve her.

Jeg er i henhold til, hvad jeg her har fremført, ubetinget tilhænger af den nuværende højesteretssagførerprøves afskaffelse. Spørgsmålet om, hvorledes man i øvrigt vil forme nyordningen, må derefter nærmere drøftes. Jeg ville for mit vedkommende eventuelt kunne gå ind for et kompromis, hvorefter erklæringen i retsplejelovens § 127 ikke alene skulle gå ud på, at vedkommende landsretssagfører er øvet i, men at han også er egnet til procedure, nærmere at forstå således, at en landsretssagfører efter fem års virksomhed kan afæske landsretten en udtalelse om, hvorvidt han er øvet i og egnet til at procedere, med den virkning, at han i bekræftende fald derefter får almindelig møderet også for højesteret. Landsretterne kender jo sagførerne og deres procedure ikke som eksamenspræstation, men, hvad vigtigere er, gennem en årrække. Forandringen i forhold til det nuværende system, hvor landsretssagførere kan møde for højesteret i såkaldte egne sager, blot de får en erklæring fra landsretten om, at de er øvede i procedure, vil altså blive den, at de nu skulle have en erklæring om ikke blot at være øvede, men også egnede, men til gengæld får almindelig møderet. I fremtiden ville sagførerstanden således efter den nugældende højesteretssagførerprøves afskaffelse komme til at bestå af to kategorier af landsretssagførere, de landsretssagførere, der

efter fem års praksis har afæsket landsretten og modtaget den omtalte erklæring og dermed har fuld møderet for alle retter, og de, der ikke har gjort det og derfor kun har hidtil gældende møderet.

Subsidiært kan jeg tiltræde det foreliggende forslag som i hvert fald bedre end den nugældende ordning.

Med hensyn til titulaturen ser jeg personlig gerne, at den ubetinget bliver ens for alle, og den naturlige titel vil da efter mit skøn være „sagfører“, eventuelt, hvis man endelig vil, „advokat“. Der kan så på brev-papiret angives den møderet der tilkommer vedkommende. Vil man imidlertid bibeholde forskel i titulaturen, hvad man synes tilbøjelig til, bør lige møderet formentlig give lige titulatur. Jeg kan i denne forbindelse også henvise til højesterets skrivelse af 27. april 1954 in fine og den tanke, der dér er kommet til udtryk. Men det er et spørgsmål, der kan tales nærmere om i udvalget.

Hermed skal jeg anbefale lovforslaget til velvillig behandling.

Hølge Madsen: Når vi fra retsforbundets side ofte som noget primært fremhæver statens opgave som retsværner, må vi naturligvis være meget interesserede i et forslag, der drejer sig om den øverste instans i retsplejen, nemlig højesteret. Heller ikke i mindre sager, som vi måske kan kalde den foreliggende, vil vi tabe de store linjer af syne. Uforanderlighed hører vel til de egenskaber, som indgyder respekt, og det kunne derfor nok bidrage til varsomhed med reformer på områder, som bør være omgivet af respekt. I denne forbindelse vil jeg også erindre om, at det jo heller ikke er så meget længe siden, at vi netop indførte reformer angående højesteret. Men når dette er sagt, må det også siges, at selvfølgelig må det være vor opgave herinde at se på befolkningens interesser i at få de foreslåede reformer gennemført.

Jeg er enig med tidligere ærede ordførere, som har fremhævet, at dette ikke først og fremmest er et internt sagførerspørgsmål,

[Helge Madsen.]

men at det er hensynet til befolkningen — hele befolkningen — som bør være afgørende. Naturligvis er både højesteret, hvis enstemmige afvisning af forslaget tæller med ved afgørelsen, højesteretsskranken, som også har udtalt sig, og den øvrige del af sagførerstanden en del af befolkningen, og de tæller naturligvis med i denne forbindelse. Men vor opgave herinde er først og fremmest at se på hele befolkningens interesse i en gennemførelse af de fremsatte lovforslag.

Jeg skal derefter kort vende mig til de tre afsnit, der er tale om. For det første højesteretssagførerprøvens bortfald. Den betænkning, der ligger til grund for forslaget, er jo hård kost for os menigmand. Det er advokaterne, der her kriges, det er endda de skarpeste hjerner, så det kan nok volde vanskeligheder at holde hovedet klart. Men jeg mener alligevel, at der også efter betænkningens afgivelse trods alt er spørgsmål, som trænger til en nærmere undersøgelse. Til eksempel får vi jo på siderne 11 og 12 en oversigt over forholdene i udlandet og herunder en oplysning om, at man i Holland har afskaffet en særlig indført advokatprøve. Det, der interesserede mig i denne forbindelse, var motiveringen, nemlig at man anså denne ordning som „stridende mod almene interesser“. Det kunne jo være interessant at få lidt flere oplysninger om virkningerne af de forskellige ordninger i de forskellige lande; det får vi lidt at vide om i betænkningen.

Rent umiddelbart forekommer afskaffelsen af et privilegium, en særret — og det er jo det, der her er tale om for en gruppe, højesteretsskranken — tiltalende. Højesteretsskranken pegede imidlertid i sin skrivelse af 8. november 1954 på ønskeligheden af en undersøgelse af sagførervæsenets ordning i det hele. Det er også efter min mening et problem; måske er det nok et drabeligt spørgsmål, men dog et, som det vil være naturligt at tage op under udvalgsbehandlingen.

Afgørende for mig vil være besvarelsen af spørgsmålet: vil afskaffelsen af privilegiet — hvad der vel rent økonomisk vil kunne betyde en fordel for befolkningen som helhed — afskaffelsen af monopolet kunne bevare den nuværende sikkerhed

med hensyn til højesterets afgørelser? Jeg skal her gøre nogle betragtninger gældende, som vel skyldes min menigmandsindstilling — det er i øvrigt juristerne, der optræder som ordførere i dag — men det er jo netop menigmands forståelse af vore afgørelser herinde, som er afgørende for folkestyret i Danmark. Disse menigmandsbetragtninger skyldes det ofte fremførte argument i betænkningen og i bilagene til denne, at højesteretsafgørelser ikke kan blive så sikre, når proceduren er mangelfuld. Er det da den dygtige advokat, som påvirker højesteret til at anse, hvad der er ret i en sag? Er denne høje vurdering af procedurens betydning ikke samtidig en lavere vurdering af højesterets dømmevne, en lavere vurdering, som jeg altså ikke kan godtage? Det må dog være de allerdygtigste, der er anbragt som dommere i højesteret. Eller er det blot unødigt tidsspilde, øget arbejde for højesteret selv og deraf følgende øgede udgifter, man er bange for? I så fald må det vel også kunne oplyses nærmere i det kommende udvalg, om det vil blive tilfældet.

Man kunne måske med en lidt vovet sammenligning her tale om en slags mærkevare. Der er visse fordele ved at få disse stempler anbragt, og det kan også være til fordel for befolkningen; men det sløver befolkningens selvstændige vurdering af varen, og det er vi ikke interesseret i.

Det ærede medlem hr. Poul Møller, som kom med adskillige betragtninger, jeg godt kunne have tænkt mig at komme med om forberedelsen af dette lovforslag, nævnte, at man havde til opgave at beskytte parterne mod dårlige sagførere. Jeg mener, at det er befolkningens opgave at beskytte sig selv, folk skal selv se sig for. Afgørende er imidlertid hensynet til befolkningens ret til at få sagerne ved højesteret afgjort så forsvarligt som overhovedet muligt, og derfor vil vi gerne deltage i et kommende udvalgsarbejde på dette område. Det skal sikkert være et meget indgående udvalgsarbejde, for at vi — eller i alt fald jeg — kan træffe afgørelsen i fuld overensstemmelse med, hvad jeg mener er det rigtige.

Den højtærede minister sagde i sin fremsættelsestale, at det ikke var politiske linjer, som her delte. Nu har vi fået understreget, at det er det for så vidt heller ikke;

[Helge Madsen.]

jeg imødeser en deling i udvalget efter en anden linje, efter linjen jurister-ikke jurister, det har jeg været ude for før; men jeg har dog et begrundet håb om, at juristerne ikke altid vil være enige, således at der også kan blive ørenlyd for os andre.

Hvad angår afsnittet om voteringsordningen i højesteret — det blev jo ikke til offentlig votering — er den højtærede ministers forslag begrænset. Også her kunne jeg imidlertid ønske flere oplysninger om erfaringer fra udlandet med de forskellige muligheder. Principielt vil jeg hævde ønskeligheden af den størst mulige offentlighed; jeg tror, at det vil styrke højesterets anseelse og øge befolkningens tillid til højesteret, hvis den størst mulige offentlighed gennemføres. Fra andre områder har jeg erfaring for, at hemmelighedsfuldhed, udelukkelse af offentligheden, giver anledning til forskellige ubehageligheder.

Hvad angår spørgsmålet om nordiske sagføreres møderet, har den højtærede minister valgt en formulering, som er forsigtig. Jeg er glad for den udvikling, der her er påbegyndt. Vi står jo foran endnu større afgørelser med hensyn til et samarbejde ud over grænserne. Den formulering, den højtærede justitsminister her har valgt, kan jo til den tid anvendes i udvidet form, så der i stedet for „fra andet nordisk land“ kommer til at stå „fra andre lande“.

Aksel Larsen: Mine forgængere i denne drøftelse har kulegravet den foreliggende sag så indgående, så omhyggeligt, så langvarigt og så grundigt, at jeg selv med min bedste eller ondeste vilje ikke ville være i stand til at tage et eneste spadestik på et sted, hvor der ikke var taget flere spadestik i forvejen. Alene af den grund kan jeg undlade at gå dybt ind på sagen; men jeg kan også undlade det, fordi det ikke forekommer mig at være nødvendigt. Det forekommer mig ikke nødvendigt her at foretage en gennemgang af alle de historiske og juridiske forudsætninger for dette lovforslags gennemførelse eller ikke-gennemførelse, som måtte foreligge, eftersom det, der her foreslås, er så uendelig enkelt og letfatteligt. Det, det drejer sig om, er, at højesteretssagførerprøven afskaffes. Jeg er fuldstændig enig med den højtærede justits-

minister i den begrundelse herfor, der er givet, og jeg finder, at den udformning, man har givet forslaget om højesteretssagførerprøvens afskaffelse, er den bedste, det kan få på nuværende tidspunkt. Jeg vil blive meget overrasket, hvis det udvalg, der bliver nedsat, skulle være i stand til at finde en bedre og mere tilfredsstillende udformning.

Hvad angår voteringen, kan jeg sige noget tilsvarende. Jeg tror ikke, det er så væsentligt, om man får offentlig votering i højesteret; derimod tror jeg, det er meget væsentligt, at man får at vide, hvordan hver enkelt dommer har voteret, og at man får hver enkelt dommers begrundelse. Jeg kan kun takke den højtærede justitsminister for, at han har skåret igennem mange, mange års diskussion om dette spørgsmål og her er kommet med et forslag, der er til at tage og føle på, og som jeg håber bliver vedtaget af det høje ting.

Også det tredje punkt i lovforslaget: at advokater og sagførere fra andre nordiske lande under visse, givne forhold skal have ret til at procedere for dansk ret, finder vi rimeligt, og vi kan tiltræde det.

Jeg skal kun tilføje — selv om det ikke direkte vedrører lovforslaget — at jeg håber, der kommer noget ud af det, den højtærede justitsminister nævnte i slutningen af sin fremsættelsestale (sp. 313—314):

„Det er af udvalget oplyst, at højesteret har erklæret at ville overveje spørgsmålet om en videre anvendelse af den eksisterende, men i en lang årrække ikke benyttede hjemmel til direkte bevisførelse for højesteret. Jeg håber, at højesterets overvejelse må føre til et positivt resultat.“

Jeg deler fuldkommen den højtærede ministers håb; også jeg håber, at højesteret må nå til et positivt resultat af disse overvejelser. Skulle dette ikke blive tilfældet, kan det blive nødvendigt senere at beskæftige sig med dette spørgsmål her i tinget.

Ja, med disse ord vil jeg takke den højtærede justitsminister for fremsættelsen af lovforslaget. Jeg håber, det må få en let og hurtig gang gennem tinget, og jeg kan tilsige mit partis medvirken til dets fremme.

Justitsministeren (Hans Hækkerup:) Jeg kan naturligvis ikke takke samtlige ærede ordførere for tilslutning til alt, hvad der er stillet forslag om, men jeg er i stand til at takke samtlige ærede ordførere for tilslutning til bestemmelsen om de nordiske sagføreres møderet. Her var det ikke muligt, forstod jeg, at klemme nogen kritik frem, selv om man havde de bedste ønsker derom.

Med hensyn til voteringsordningen var uenigheden heller ikke så forfærdelig dybtgående. Jeg forstod, at det ærede medlem hr. Poul Møller ville overveje, om man burde gå længere, end højesterets flertal er gået, idet 10 af højesterets dommere jo har erklæret sig for det synspunkt, at man ikke skal gå videre end til offentliggørelse af navnene, men i øvrigt beholde den nuværende voteringsform. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at det for mig overhovedet intet fremskridt repræsenterer, og det vil ingen som helst betydning have for det, som er det afgørende i dette forslag, nemlig at få frem præmisser, som er vejledende. Dette med navnene har ikke så stor interesse, det kan højst blive et drilleri-anliggende.

Det ærede medlem hr. Lannung, forstod jeg, var lidt i tvivl, men jeg mener, at vi i udvalget kan snakke os til rette om de problemer, der kan opstå. Det ærede medlem har også ret i spørgsmålet om dette med den offentlige votering, hvor navnlig det ærede medlem hr. Helge Madsen pegede på, at man måske burde gå dette skridt videre: at gøre voteringen offentlig. Dette tillægger jeg meget lidt betydning. Det afgørende er, at vi i præmisserne får hver enkelt højesteretsdommers votum under hans navn. Om denne handling sker offentligt eller ej, er ligegyldigt. Det er sagt mig, at erfaringerne fra Norge har vist, at praktisk talt ingen, ej heller parterne, overværer den afsluttende formelle offentlige votering, så den kan jeg ikke tillægge større betydning, og når højesteret udtaler sig mod at gå det skridt videre, så har jeg ment det rigtigt at tage det hensyn ikke at tage dette med, hvad jo også formanden for kommissionen har argumenteret for.

Til det ærede medlem fru Edel Saunte vil jeg gerne sige — næst efter at takke

for hendes tilslutning til forslaget — at jeg synes, det er en fuldstændig rigtig betragtning, at såvel 1932-ordningen på sagførervæsenets område som 1936-ordningen efter deres karakter simpelt hen er overgangsordninger, som ikke kan holde. Skridtet må gøres enten frem eller tilbage, og efter mit skøn indeholder forslaget det skridt frem, det er naturligt nu at gøre.

Det ærede medlem fremførte sine praktiske erfaringer vedrørende proceduren i landsret og højesteret, og det var jeg meget taknemlig for, for sådanne bemærkninger kunne jeg ikke med nogen vægt fremføre, da jeg aldrig har procederet i nogen ret. Derfor var jeg glad for at høre såkaldte 8 års sagførere gøre det ganske klart, at kravet i hvert fald ikke er større i højesteret, måske snarere lidt mindre, et standpunkt, som jo også Sagførerrådets flertal har gjort sig til talsmand for.

Det ærede medlem pegede endelig på, at spørgsmålet om bevisumiddelbarheden har måttet vente lidt, og det ærede medlem hr. Aksel Larsen pegede også på dette spørgsmål. Jeg selv ser selvfølgelig også således på det, at det principielt rigtigste er at komme videre med hensyn til umiddelbarheden ved højesteret, men jeg lægger nogen vægt på det løfte, højesteret har givet, efter at højesterets deling nu omsider er sat i værk, og mener derfor, vi kan se tiden lidt an endnu.

Det ærede medlem frk. Helga Pedersen refererede de to standpunkter, som partiet venstre har delt sig i. Uden på nogen måde at ville være ondskabsfuld vil jeg gerne sige, at vi er vist alle klar over, at der i denne debat overhovedet intet har været fremført, som vi ikke har hørt før; det er oplagt. Det kom til at give sig udpræget udtryk i det ærede medlems tale, fordi det ærede medlem skulle have begge standpunkter frem, naturligvis, og derigennem blev det understreget så stærkt. Men der er intet nyt anført i denne diskussion, intet, som ikke gennem årene har været anført fra begge sider, specielt naturligvis med hensyn til højesteretssagførerprøven.

Selvfølgelig er det ikke sagførernes interesser, der skal være bestemmende for, hvilket standpunkt det høje ting tager, og det har heller ikke for mig været afgørende, da jeg fremsatte dette forslag.

[Justitsministeren.]

Jeg kan heller ikke godkende, at mit forslag retsplejemæssigt er ringere end den ordning, vi har, og jeg vil have lov til at pege på en ting, som jeg ikke synes har været nævnt i tilstrækkelig grad, nemlig at den nuværende ordning utvivlsomt indebærer en dyrere retspleje. Der kan ikke være tvivl om, at den person, som får sin sag henvist til højesteret, og som ikke kan bruge sin egen sagfører, fordi denne ikke har fungeret i 8 år, og derfor skal have en ny sagfører, en højesteretssagfører, til at føre sagen, han kommer ud for større omkostninger. Det kan ikke nytte at diskutere det. Der er utvivlsomt adskillige, der stilles over for noget sådant.

Det ærede medlem hr. Poul Møller gjorde nogle meget skarpe bemærkninger om den forberedende behandling af denne sag. Også det ærede medlem frk. Helga Pedersen var inde herpå, og jeg forstod, at også det ærede medlem hr. Helge Madsen var meget utilfreds med min optræden i denne sag. Må jeg om dette spørgsmål sige, at for mig at se lå det således, at dette udvalg ikke ville fremføre noget som helst nyt. Men det var ikke det afgørende for, at jeg, da professor Munch-Petersen døde, afslog at udnævne et nyt medlem. Den betragtning måtte for mig komme ind i billedet, at jeg vidste, hvorledes stillingen i udvalget var med hensyn til de 4 tilbageværende medlemmer i spørgsmålet om højesteretssagførerprøven: 2 for og 2 imod. Jeg skulle altså udnævne opmanden og dermed løbe den risiko — hvis den pågældende skulle tage det standpunkt, som jeg anså for det rigtige, nemlig afskaffelse af prøven — at blive bebrejdet, at jeg skabte et kunstigt flertal for mit standpunkt.

Det andet, jeg gerne vil understrege, er, at i realiteten var udvalget færdigt med sit arbejde, da professor Munch-Petersen døde. Udvalget havde haft et længere ophold i Norge, hvor man havde studeret voteringsordningen ved den norske højesteret, og havde klaret sig sine synspunkter. Stort set var udvalgets overvejelser afsluttet, uanset at det tog meget lang tid at få det endelige resultat frem fra udvalget.

Endelig vil jeg pege på, at forholdene dengang som nu er sådanne, at vi ikke ved noget at universiteterne har en professor

i retspleje. Vi havde det ikke dengang, vi har det ikke nu. Den samme situation kommer jeg til at stå i, når jeg i nær fremtid — hvis regeringen tiltræder det — skal nedsætte en kommission vedrørende konkurslovgivningen. Vi har ikke på dette område nogen ekspert ved noget af universiteterne. Derfor synes jeg, at det ærede medlem i sin kritik skød over målet. Nu skal jeg til gengæld være så elskværdig ikke på nogen måde at kommentere den optræden, højesteretssagfører Stig Rode har udvist i udvalget. Det kunne jeg gøre, og det kunne mere mig uhyre at gøre det, men jeg skal afstå derfra.

Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Poul Møller, som i sin argumentation opregnede pro et contra, at der var en ting, han ikke tog med, men burde have taget med, når han ville give en objektiv fremstilling af højesteretssagførerprøven, nemlig hele den historiske baggrund og begrundelsen for, at vi har højesteretssagførervæsenet, og det kan ikke nytte, at det ærede medlem vil bestride, at retsplejeloven af 1919 i virkeligheden borttog grundlaget for denne særordning. Det lader sig ikke benægte, og de, der gennemførte retsplejeloven af 1919, var i virkeligheden også klar over, at opretholdelsen af højesteretssagførerprøven var en overgangsordning og ikke kunne være andet.

Ligesom det ærede medlem hr. Helge Madsen faldt jeg over det ærede medlem hr. Poul Møllers udtalelse om, at det var vor opgave at beskytte folk imod dårlige sagførere. Nu skal jeg helt lade det principielle ligge, men jeg har lyst til at spørge: tror det ærede medlem virkelig, at den beskyttelse er effektiv gennem højesteretssagførerprøven? Jeg føler mig virkelig meget usikker.

Såvel det ærede medlem hr. Poul Møller som det ærede medlem frk. Helga Pedersen pegede, og ud fra deres synspunkter med absolut ret, på en erklæring, højesteret har afgivet, og hvori højesteret betegner afskaffelsen af højesteretssagførerprøven som uforvarlig. Højesteret dokumenterer jo ikke denne udtalelses rigtighed, og over for denne almindeligt holdte erklæring om det fra et retsplejemæssigt hensyn uforvarlige står den kendsgerning, at omtrent en tredjedel af sagerne i dag procederes ved højesteret

[Justitsministeren.]

under medvirken af landsretssagførere for den ene eller for begge parter. I den periode, hvori vi har haft de såkaldte 8 års sagførere, er højesteret kun skredet ind over for 5 af i alt 300, som man har fundet det rigtigt at fratage procedureretten ved højesteret. Derfor kan jeg ikke tillægge denne erklæring — idet jeg i øvrigt er enig med det ærede medlem hr. Lannung i hans kommentarer — den afgørende betydning, som det ærede medlem hr. Poul Møller har villet tillægge den.

Det ærede medlem citerede den udtalelse, højesteret fremsatte i sin skrivelse af 9. marts 1936, hvori højesteret frarådede prøvens afskaffelse, en erklæring, som ganske kort er gentaget i den nye erklæring fra 1954. Men det forekommer mig altså, at det ærede medlem lægger mere i denne erklæring, end jeg mener det er berettiget at gøre, al den stund det ærede medlem jo heller ikke har dokumenteret, at den tredjedel af sagerne, som landsretssagførerne medvirker i behandlingen af, bliver behandlet ringere.

Endelig gjorde det ærede medlem en bemærkning om et spørgsmål, der falder uden for det, der er stillet forslag om her, nemlig det rigtige i at få sagførere ind som dommere. Jeg tror i og for sig, det ærede medlem har ret i, at det fra England kendte princip om retsplejevæsenet kunne have sin værdi overført til danske forhold, men jeg har det indtryk, at de dygtige sagførere gennemgående har så store indtægter, at vore elendige dommerlønninger ikke kan friste dem — det er man nødt til at sige. Om så en ældre sagfører, som føler, at han ikke længere har kræfter til at passe en omfattende forretning, måtte finde det naturligt at søge over som dommer inden sit otium, ved jeg ikke. Jeg kender ikke tilfælde, hvor der i alvor er fremsat henvendelse fra nogen sagfører om at komme i betragtning ved udnævnelse af en dommer. Nu ved jeg ikke, om det ærede medlem tænkte sig, at ordningen også skulle gælde højesteretsdommere, men det går jeg ud fra.

Til det ærede medlem hr. Lannung vil jeg sige, at jeg selvfølgelig er klar til med udvalget at drøfte voteringsordningens enkeltheder. Jeg gentager, at mit syn på

spørgsmålet om en afsluttende offentlig votering er uforandret.

Med hensyn til spørgsmålet om nordiske sagføreres procedureret i Norge har jeg ikke yderligere oplysninger end dem, der allerede er givet.

Jeg takker for det ærede medlems varme tilslutning til afskaffelse af sagførerprøven. Men det ærede medlem rejser spørgsmålet om en ændring, således at landsretten skal erklære sig om, hvorvidt den pågældende er øvet i og egnet til procedure — det vil altså sige egnet til procedure for højesteret — og dette vil jeg være noget betænkelig ved at lægge over til landsretten bl. a. af den grund, at jeg tvivler på, at landsretten har et tilstrækkeligt indgående kendskab til samtlige landsretssagførere til at kunne udtale sig med vægt derom. Jeg ville være nervøs for en betydelig skærpelse af landsretssagførerprøven, hvad der vel måtte blive konsekvensen, og det kunne blive generende særlig for de yngre sagførere. Derfor tror jeg, vi meget nøje skal overveje dette spørgsmål.

Med hensyn til benævnelsen af sagførerstanden vil jeg være ked af fremmedordet „advokat“. Vi har dette ord i andre forbindelser: rigsadvokat, statsadvokat og politiadvokat, men „sagfører“ er et godt dansk ord, det ved man hvad er. I visse kredse har det en dårlig klang, men det er nu alligevel et godt dansk ord, og jeg synes, vi skal holde os til det. Om den nye møderet forudsætter en ny titulatur, kan vi drøfte i udvalget.

Det ærede medlem hr. Helge Madsens lægmandsbetragtning var uhyre interessant og var ubetinget så ondsksfuld, som ingen jurist havde turdet sige det. For når det ærede medlem stiller det op på den måde, at han må læse ud af højesterets erklæring, at det er den dygtige advokats indsats, der er af afgørende betydning for højesterets afgørelser, så er det en fornærmelse imod landets højeste domstol, som jeg på det bestemteste må tage afstand fra. Det kan ikke være det ærede medlems mening.

Det ærede medlem gjorde også en frygtelig bemærkning om, at højesterets standpunkt skulle være dikteret af, at højesteretssagførerprøvens afskaffelse skulle be-

[Justitsministeren.]

tyde øget arbejde for højesteret. Det afviser jeg bestemt.

Men jeg forstår i øvrigt på det ærede medlem, at han naturligvis vil deltage i en fordomsfri forhandling om de spørgsmål, der er rejst, og specielt forstår jeg naturligvis, at det ærede medlem ud fra sin principielle opfattelse må vende sig imod ethvert monopol.

Tilbage har jeg kun at takke det ærede medlem hr. Aksel Larsen for tilslutning til forslaget.

Poul Møller: Det er flere gange både af det ærede medlem hr. Lannung og af den højtærede justitsminister blevet sagt, at højesteretssagførerprøven kun var tænkt som en overgangsordning, da den blev bevaret i 1919, da retsplejereformen blev indført, og da man i 1932 indførte 8 års reglen. Det er muligt, at det har været de pågældende partiers tanke, at det skulle være en overgangsordning, men hvis man har læst forhandlingerne og bemærkningerne om 1932-ordningen, vil man se, at der står vidt forskellige opfattelser over for hinanden. Hele 1932-ordningen er et kompromis. 1932-ordningen var måske nok efter daværende justitsminister Zahles opfattelse ment som en overgangsordning, men det mente rigtignok ikke de andre partier, som gik med til dette kompromis.

Med hensyn til det ærede medlem hr. Lannungs indlæg synes jeg, det i afgørende grad var præget af hensynet til sagførerne. Jeg synes, hele argumentationen var præget af sagførerhensynet, men det mener jeg netop det høje folketing i denne sag må lade være at lægge afgørende vægt på. Det ærede medlem hr. Lannung sagde, at man skulle se på verden uden for Verona, og hævdede, at kun Danmark og Norge har en højesteretssagførerprøve. Men man har rigtignok i flere andre lande en fuldt ud lige så kvalificeret begrænsning i det antal sagførere, der kan procedere for den højeste domstol — begrænsninger, som måske er langt værre end denne prøve, som dog alle har ret til at indstille sig til. Hvad mener man f. eks. om Belgien, hvor man efter oplysningerne i betænkningen kun har 14 sagførere, som har ret til at procedere for den højeste domstol, og de udnævnes af

regeringen? Der er ikke nogen forudgående prøve, men statsmagten vælger 14 personer. Tænk på, hvad det kan medføre af uretfærdigheder i forhold til vor nuværende ordning, hvor man dog har en prøve, som alle kan kvalificere sig til. Eller hvad mener det ærede medlem om England, hvor man har sondringen mellem „barristers“ og almindelige sagførere, „solicitors“? Med denne engelske ordning med barristers fjerner man faktisk alle de almindelige forretningsmæssige sagførere, som ikke har procedurevane; man får en speciel procedørklasse. Noget lignende tror jeg ikke det ærede medlem hr. Lannung kunne tænke sig i Danmark, at man skilte procedørerne ud fra de forretningsmæssige sagførere. Selv blandt barristers har man jo en særlig fornem betegnelse, „Queen's Counsel“; en barrister med betegnelsen „Queen's Counsel“ har i høj grad en fortrinset i forhold til almindelige barristers, ikke blot over for landets højeste domstol, men også i sin virksomhed i øvrigt.

I Frankrig har man særlige af det offentlige autoriserede sagførere, der har ret til at procedere ved den højeste domstol. Det er rigtigt, at man ikke har en prøve. Men vil man hellere have det system, at f. eks. den højtærede justitsminister udpeger 10 eller 20, 15 eller 30 personer og siger, at dem kvalificerer man til at møde for højesteret? Vil det ikke give alt for megen vilkårlighed? Er prøven så ikke trods alt et mere retfærdigt grundlag, når højesterets dommerkollegium afgør, hvem der procederer på en sådan måde, at de skal kunne betegne sig som højesteretssagførere og have ret til at procedere for højesteret?

Jeg er glad for det ærede medlem hr. Helge Madsens udtalelser. Jeg forstår dem således, at det ærede medlem var til at tale med i denne sag og gerne ville lade sig overbevise af den udvalgsbehandling, der må foregå. Han gjorde samme bemærkning som den højtærede justitsminister, at han ikke mente, det var rigtigt, når jeg sagde, at man skulle beskytte befolkningen mod dårlige sagførere. Hvis det ærede medlems og justitsministerens synspunkt skulle være rigtigt: lad folk være i fred — om jeg må sige sådan til det ærede medlem — så skulle man slet ikke have nogen sagførertvang. Hvis vi skal ind på frihedssynspunktet, skal

[Poul Møller.]

vi ikke have nogen sagførertvang overhovedet; men vi har den sagførertvang, at man ikke kan lade møde ved andre end sagførere, hvis man ikke vil møde alene. Derved har vi givet befolkningen forventning om, at de beskyttes af en særlig sagkundskab, når der procederes for dem i retterne. Så er det, vi spørger, og højesteret spørger, og landsretterne spørger justitsministeren: vil den nuværende landsretssagførerprøve i fremtiden give befolkningen den beskyttelse, den skal have, når man kommer til den inappellable afgørelse, hvor fejl ikke længere kan rettes, og hvor der ikke kan repareres på de forsømmelser, der er udvist fra sagførernes side? Giver landsretssagførerprøven beskyttelse? Det er det, vi skal drøfte i det kommende udvalg; det er her, vi er uenige; vi mener ikke, at den giver nogen beskyttelse, og vi har højesteret, og vi har landsretterne bag os i dette spørgsmål.

Til den højtærede justitsminister skal jeg sige, at i spørgsmålet om forberedelsen, som den højtærede justitsminister igen var inde på, kan jeg ikke anerkende de synspunkter, den højtærede justitsminister anførte om, at han vidste, at udvalget ikke ville fremføre noget nyt. Hvorfor nedsatte den højtærede justitsminister så det udvalg? Hvad skulle vi med det udvalg, hvis man på forhånd ikke mente, at det kunne fremføre noget nyt? Hertil siger den højtærede justitsminister: jeg kendte de fires stilling i udvalget, og jeg vidste, at det stod 2-2; hvis jeg udnævnte et femte medlem, ville stillingen måske blive 3-2, og så havde jeg udnævnt en opmand. Det var det synspunkt, jeg nævnte i mit første indlæg, at justitsministeren ikke ville fremkalde flertal i udvalget. Nu anfører justitsministeren, at han frygtede, at dette flertal ville komme til at støtte ham, men var frygten ikke snarere den, at der måske ville blive skabt et flertal, der ville gå imod den højtærede justitsminister, således at hans forelæggelse i sagen ville blive vanskeliggjort? Jeg tror egentlig, at den professor, man valgte blandt dem, der kunne være tale om — og der er virkelig professorer, der har sans for retspleje, selv om der ikke undervises ved faget i øjeblikket, hverken ved Københavns eller Århus universitet — ville være tilbøjelig til at gå

sammen med højesteretssagfører Stig Rode og højesteretsdommer Victor Hansen, således at der ville være kommet et flertal, som ville have gjort det vanskeligt for justitsministeren at fremsætte det forslag, vi behandler i dag.

Det er altså kun min tro, men jeg har fået ministerens erklæring om, at man ikke ville fremkalde et flertal, men lade stillingen være 2-2, og således er den altså i dag. Jeg synes, det er beklageligt, at man ikke løb den risiko, at der skulle blive flertal i udvalget. For ikke at løbe denne risiko for et flertal sad man højesterets henstilling overhørig, udvalgsformandens henstilling og et af udvalgsmedlemmernes henstilling samt henstillingen fra de tre professorer, der henvendte sig for at støtte disse henvendelser. Jeg synes ikke, det er nogen fair behandling af de mennesker, i dette tilfælde en højesteretsdommer og en højesteretssagfører, vi beder om at indtræde i kommissionen, og som ofrer megen tid og arbejde, som de kunne have brugt på anden måde, at man ikke tager så meget hensyn til dem, at formanden, når han kommer og beder om en indsupplering i et så vigtigt anliggende, får denne indsupplering. Det kan ikke være noget afgørende hensyn, at man ikke ønsker, der skal være flertal i kommissionen, for hvorfor skal vi ellers have kommissioner, hvis de ikke skal nå frem til en flertals- og mindretalsindstilling?

Lannung: Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Poul Møller, at jeg jo netop fastslog, at hvis jeg troede, at retsplejemæssige hensyn gjorde det uforsvarligt at afskaffe den nuværende højesteretssagførerprøve, ville jeg ikke være med dertil. Men det forekommer mig ikke, at der foreligger vægtige argumenter for opretholdelse af den nuværende prøve. Jeg har ingen hørt, allermindst fra det ærede medlem. Tværtimod synes der efterhånden fra alle sider at være enighed om, også i det foreliggende materiale, at prøven i den form, den nu har, ikke fortsat bør være gældende. Man har fra alle sider, selv dem, der vil bevare prøven, været inde på tanken om gennemgribende reformer, hvortil den højtærede justitsminister naturligt har svaret: lad os så hellere afskaffe den, specielt da

[Lannung.]

den kun er ment som en absolut midlertidig ordning, hvad man også, hvis man ser godt efter, vil se fremgår af en række punkter i det foreliggende materiale.

Så påberåber det ærede medlem sig, at der er andre steder, hvor man har noget i retning af en begrænsning med hensyn til de sagførere, der har ret til at møde for højesteret. Jeg synes, det stærkeste argument, specielt for os danske, i så henseende, er dette, som jeg også pegede på, at i Sverige og i hele den angelsaksiske verden kender man intet som helst i retning af en særlig højesteretssagførerprøve. Det er, som jeg sagde, en hjemmegjort foreteelse. Man har i England „barristers“ og „solicitors“, men man har ingen special prøve for de barristers, der ønsker at procedere for højesteret i England. Aldeles ikke, det er den samme uddannelse uden nogen som helst prøve, der gælder for alle retter i England og, så vidt jeg har forstået, i hele den angelsaksiske verden, også i dominions.

Så nævnte det ærede medlem hr. Poul Møller „King's Counsels“ og „Queen's Counsels“, men heller ikke her er det nogen prøve, der er grundlag for udnævnelsen til King's eller Queen's Counsels. Atter et argument til fordel for de synspunkter, jeg her har fremført.

I øvrigt har jeg jo for mit vedkommende erklæret mig rede til, hvis der er stemning for det, at gå ind for en skærpelse af landsretssagførerprøven og for, at man for at få almindelig møderet for højesteret ikke alene skal have en udtalelse om, at man er øvet, men også om, at man er egnet til procedure. Det er vel det eneste punkt, hvor jeg i denne forbindelse divergerer lidt fra den højtærede justitsminister. Jeg mener, at landsretterne har særdeles gode forudsætninger for at tage stilling til, hvem der er øvet og egnet; at de måske ikke så gerne gør det, er en sag for sig, men i og for sig må de efter mit skøn anses for at have særlige forudsætninger derfor. Der bliver det ikke en eksamenspræsta-

tion, der bliver spørgsmål om, men en udtalelse på grundlag af deres kendskab til vedkommende sagførere igennem de mange år. Med andre ord, det bliver i langt højere grad en standpunktsbedømmelse end en eksamensbedømmelse, hvad jeg synes man fra alle sider burde kunne se på med tilfredshed.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Poul Møller, at når jeg stadig taler om den gældende ordning på højesteretssagførerprøvens område som en overgangsordning, hænger det sammen med den historiske kendsgerning, at indtil retsplejeloven af 1916 trådte i kraft i 1919, havde vi skriftlig procedure ved alle retter undtagen højesteret, som havde mundtlig procedure. Da man havde denne specielle procedureform ved højesteret, var det forklarligt og måske nødvendigt, at man udpegede en særlig kreds af sagførere til at varetage denne specielle form for procedure, men når vi fra 1919 gik over til som princip at have mundtlig procedure i alle retter, så bortfaldt i og for sig begrebsmæssigt begrundelsen for at opretholde en særlig kreds af sagførere. Så blev det et kvalitets-spørgsmål på en helt anden måde. Når man så gennemførte den ordning, vi gennemførte i 1932 med de såkaldte 8 års sagførere, kan jeg ikke se rettere, end at det ganske simpelt var udtryk for, at vi stod med en overgangsordning, og det måtte før eller senere føre til et skridt frem eller tilbage.

Alt det, det ærede medlem nævnte med ulykkelige ordninger med statsudnævnte sagførere rundt om i forskellige lande, har ingen relevans her, for det er ikke det, der er spørgsmålet. Hvad angår sammenligningen med Sverige, har jeg ikke rejst spørgsmålet om, hvorvidt vi skal gå så vidt som i Sverige, nemlig at afskaffe sagførertvangen. Det er et spørgsmål, der kan diskuteres, naturligvis.

Endelig til slut om dette problem med udvalget. Nu siger det ærede medlem hr.

[Justitsministeren.]

Poul Møller, at det, jeg var bange for, var at skabe et flertal imod mig, fordi de professorer, der havde udtalt sig, var imod min opfattelse. Jeg vil gerne sige, at jeg aner ikke, hvilket standpunkt afdøde professor Munch-Petersen ville have indtaget, og jeg tror ikke, at man ved det i kommissionen, fordi man ikke på det tidspunkt havde endeligt afklaret dette spørgsmål. Jeg ved heller ikke, hvilket standpunkt en, må jeg i denne forbindelse sige tilfældig professor ville have taget, for vi har ingen, der i øjeblikket forelæser i dette emne, hverken ved Københavns eller Århus universitet. Der var derfor ingen person, som man naturligt kunne gå til og sige: vil De ikke træde ind i dette udvalg og deltage i afslutningen af arbejdet?

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Edel Saunte: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingsmand Poul Sørensen har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren for offentlige arbejder give tinget en redegørelse — i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 3 — for, i hvilken udstrækning de betingelser, som er stillet for tilskud til Siødamningen, vil blive benyttet ved andre anlægsarbejder, og oplyse tinget om begrundelsen herfor?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 5. november kl. 14 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændringer i lov om rettens pleje. (Sagføreres møderet for højesteret, voteringsordningen i højesteret og nordiske sagføreres møderet).

2) *Forespørgsel til indenrigsministeren af Heick, Aksel Møller m. fl.*

Formanden meddelte sluttelig planen for tingets øvrige møder i den følgende uge.

Mødet hævet kl. 15³⁰.

13. møde.

Tirsdag den 5. november kl. 14.

Formanden: Fredag morgen den 1. november fik vi meddelelse om, at medlem af folketinget *Frederik Lyngø* var afgået ved døden.

Stærkt måtte vi føle tabet af en kollega, som få dage i forvejen arbejdede aktivt iblandt os og var knyttet til en række opgaver, som vi fandt det helt selvfølgeligt at netop han skulle være med til at forberede løsningen af.

Kun i ca. 4 år fik *Frederik Lyngø* lov til at arbejde i folketinget; men ingen tvivler om, at hans gerning vil sætte spor. Han havde jo de forudsætninger, der var så hårdt brug for, da vor nye grundlov i 1953 gav forfatningsmæssig basis for at ændre den indtil da gældende, men forældede form for samvirke mellem det grønlandske og det danske folk, og han havde de evner, som var nødvendige i forbindelse med formidlingen af overgangen til nye arbejds- og levevilkår i Grønland. Han forstod bedre